

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308–9196

Yıl : 12 Sayı : 33 Aralık 2019

Yayın Geliş Tarihi: 05.09.2019 Yayına Kabul Tarihi: 11.12.2019

Araştırma Makalesi

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.616162>

DİSTOPYADAN MİLLİ UYANIŞ MEKÂNINA DÖNÜŞEN

SODOM VE GOMORE'NİN İSTANBUL'U

Özcan BAYRAK* **Necla DAĞ****

Öz

Distopya, dönemin olumsuz koşullarını eleştirmesi ve karanlık bir tablo çizmesi bakımından ütopyanın gölgesi olarak kabul görür. Ancak distopya, ütopyanın gölgesi olmaktan çok ütopyanın iyi olarak gösterdiğinin ardındaki kötüyü göstermeyi hedefler. Ayrıca distopya, ideal bir düzenin eksiklerini, önlem alınmazsa ileride ortaya çıkabilecek olumsuz toplum yapısını veya koşulları konu edinir. Bu anlamda Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserleri incelendiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında çöküş ile birlikte başlayan karmaşayı ve Cumhuriyet ile başlayan toplumsal değişimin birçok aşamasını görmek mümkündür. Balkan Savaşlarının ardından I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde düşman askerlerinin Anadolu'da yaptıklarını işleyen yazar, İstanbul'u distopik bir mekân olarak tasvir eder. Bir dönemin ihtişamlı İstanbul'u düşmanın kol gezdiği, milli değerlere her türlü saldırının yapıldığı bir şehre dönüşür. Bu çalışmada Sodom ve Gomora romanında İngiliz, Fransız ve diğer yabancı askerlerle işbirliği yapan zengin İstanbullu ailelerin yaşamları üzerinden İstanbul'un işgal edilişi ve distopyaya dönüşü ele alınacaktır. Anadolu'da başlayan Milli Mücadele ile İstanbul'un kurtuluşunun milli uyanışa dönüşümü değerlendirilecektir.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü,
ozcanbayrak@gmail.com

** Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Yabancılar Türkçe Öğretimi, Uygulama ve
Araştırma Merkezi, necladag02@gmail.com

Anahtar Kelimeler: : Sodom ve Gomore, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, distopya, İstanbul.

SODOM AND GOMORE'S ISTANBUL, WHICH BECAME A PLACE OF NATIONAL AWAKENING FROM DYSTOPIA

Abstract

Dystopia is regarded as the shadow of utopia in that it criticizes the negative conditions of the period and paints a dark picture. But dystopia, rather than being the shadow of utopia, aims to show the evil behind what utopia shows as good. In addition, dystopia deals with the shortcomings of an ideal order and the negative social structure or conditions that may arise in the future if no action is taken. In this sense, when the works of Yakup Kadri Karaosmanoğlu are examined, it is possible to see the chaos that started with the collapse of the Ottoman Empire in the last times and the many stages of social change that started with the Republic. After the Balkan Wars I The author describes what enemy soldiers did in Anatolia during World War II and national struggle, and portrays Istanbul as a dystopian place. Istanbul, the grandeur of a period, is transformed into a city where the enemy roams, where all kinds of attacks on national values are made. In this study, the novel Sodom and Gomore will focus on the occupation of Istanbul and its return to dystopia through the lives of wealthy Istanbul families who collaborated with British, French and other foreign soldiers. The national struggle in Anatolia and the transformation of the liberation of Istanbul into a National Awakening will be evaluated.

Keywords: Sodom ve Gomore, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, dystopia, İstanbul.

1. GİRİŞ

Olumsuz gelecek tasarıları olarak kabul edilen metinler için distopya, karşı ütopya, negatif toplum tasarıları gibi birçok terim kullanılmaktadır. Distopya sözcüğü, karşı ütopya (anti-ütopya), kakotopya, (negatif ütopya), eleştirel ütopya vb. birçok sözcüğün yerine kullanılmaktadır. Bu kavramlardan en eskisi olarak kabul edilen “kakotopya sözcüğü ilk kez 1818 yılında Jeremy Bentham tarafından Eski Yunanca ‘kötü’ anlamına gelen ‘kakos’ (κακός) sözcüğü ile ‘yer’

anlamına gelen 'topos' (τόπος) sözcüğünün birleŖtirilmesiyle uydurulmuŖtur" (Kurtyılmaz, 2014: 23). 'Kötü yer' anlamına gelen bu kavram yerine günümüzde daha çok distopya kullanılmaktadır. Ancak kelimeler yakın anlamlı olmalarına rağmen hem kökenbilim hem de anlam bakımından bazı farklılıklar gösterirler. Örneėin Yunanca bir önek olan 'dys-' "*hasta, kötü ve olaėandıŖı*" gibi anlamlarda kullanılırken Yunanca bir önek olan 'anti' "*karŖıt, muhalif ve zıt*" gibi anlamlar taŖır. Bu ekler 'yer' anlamına gelen 'topos' kelimesinin önüne eklenerek farklı kelimeler türetilmiŖtir. Bezel (1984: 7) karŖı-ütopyayı, "ütopyacı bir eğilim ve amaçlarla yola çıkıldığında ortaya çıkabilecek olumsuz ve baskıcı bir toplum düzeni" olarak tanımlar. Peter Fitting (2009: 126), karŖı-ütopyayı, "kusursuz toplum tasarıları olarak görülen kimi ütopyaların eleŖtirisini yapmak amacıyla, yazarı tarafından oldukça ayrıntılı biçimde kurgulanan ve okuyucusunun yaŖadığı döneme göre belirgin biçimde daha kötü koŖullarda hayatını sürdürmek zorunda olan toplumların hikâyeleri" Ŗeklinde açıklar. Irving Howe, anti-ütopyayı, "Mükemmelin mükemmelleŖtirilmesinde 'bir aksaklık' ortaya koyan" (Akt. Düzgün, 2011: 28) tür olarak açıklar. Bu tanımlara dikkat edilirse hepsinin kötü yaŖam koŖullarına, kaosa, baskıcı ve kötü toplum düzenine veya bu koŖulların yaŖandığı ortama iŖaret ettiği görülür. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Osmanlı devletinin yıkılıŖ sürecinin getirdiği psikolojik, sosyolojik ve tarihsel çöküŖü Sodom ve Gomore romanında bütün yönleriyle ele alır. Özellikle 1909'dan sonra Anadolu'yu daha fazla önemseyen Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore'de İstanbul'da meydana gelen sosyal ve siyasi istikrarsızlığın yol açtığı ahlaki problemlere yer verirken distopya koŖullarının oluŖumuna dikkat çeker. Çürümeye yüz tutmuŖ yapısıyla toplumun deėiŖen çehresini aktaran yazar, Anadolu'daki KurtuluŖ hareketini ve Cumhuriyet'e geçiŖ sürecini İstanbul'dan manzaralarla aktarır. Bireysel duyarlılıktan milli uyanıŖa geçiŖi ifade eden bu süreci aŖama aŖama iŖler.

2. İŖGAL DÖNEMİ İSTANBUL'UNDA ÇARPIK İLİŖKİLER

Ahlaki yozlaşma üzerinden olay örgüsünü kurgulayan Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore ismini işgal altındaki İstanbul'un Hz. Lut ve Hz. İbrahim döneminde ahlaksızlıkları nedeniyle helak edilen iki şehir olan Sodom ve Gomore'ye benzemesi nedeniyle tercih ettiğini ifade eder. Her bölümün başına Tevrat'tan ayetler konularak bölümün içeriği ve bu iki şehir ile İstanbul'da yaşananlar arasında benzerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle Beyoğlu "çirkin mahlûkatın yuvası", "plânları domuz kasapları tarafından çizmiş", temeli şarap tacirlerince kurulmuş" (Yücel, 1989: 169) bir semt olarak tasvir edilir. İşgal kuvvetleri ile işbirliği içerisinde olan kesimin eleştirisi yapılarak yaşanmayacak kadar kötü koşulların bir araya geldiği İstanbul bir distopya olarak tasvir edilir. İstanbul eski ihtişamını kaybetmiş, zevksiz ve soysuzlaşmış bir âbide halini almıştır. Her şeyin kötüye gittiği bu şehirde fuhuş, homoseksüel ve lezbiyen ilişkiler normal bir yaşam halini almıştır. Evlilik dışı ilişkiler normalleştirilerek kendi değerlerine yabancı bireylerin cinsel hazlarına hizmet eden ilişkiler öne çıkmıştır. "Mütareke yıllarında başta menfaat olmak üzere çeşitli endişelerle işgal kuvvetlerine yanaşan, onlarla ilişki kuran insanların iç yüzü bunların yaşadığı çevreler dikkate sunulmuştur" (Aktaş, 1987: 74). Kadınlar ve erkekler cinsel doyumsuzlukları ile ön plana çıkmışlardır. Kadınlar yabancı subaylarla flört edebilmek için birbirleriyle kıyasıya yarışır. İngilizler sayesinde kısa yoldan zengin olmanın peşinde olan erkekler de subaylar ile eşcinsel bir hayat yaşamaktadırlar. Roman kahramanlarından Captain Gerald Jackson Read, birçok Türk kadını ile birlikte olan, bütün kadınların ilgilendiği bir İngiliz subaydır. O dönem İstanbul sosyetesinde Captain Gerald Jackson Read ile birlikte olmak, onunla anılmakla kadınlar için bir gurur sayılır.

Romanda ayrıntılı olarak ele alınan kahramanlardan biri de Marlow'dur. Marlow için İstanbul'a gitmek orada yaşamak daha okul yıllarında başlamış bir emel olduğundan o, bu emelini gerçekleştirmek için Oxford'da dört yıl Türkçe dersi alır. Konuşması pek düzgün olmasa da okuduklarını tamamen anlayan Marlow'a

bu nedenle İstanbul'da Intelligence Service Ajansı'nın en önemli vazifesi verilir. İstanbul'da düşman askerlerinin siyasi faaliyetlerini yürütmek, idare etmek ve başkent ile Anadolu arasındaki gizli haber alma işlerini yürütmek onun özel görevleridir. Yazar, Marlow'un bu gizli görevlerinin yanı sıra İstanbul'a hayatın "değişik çeşnilerinden tatmak" için geldiğini, "Türkiye'ye büsbütün başka huylalar ve ümitlerle gelmişti" sözleriyle ifade eder. Major Will sapkın cinsel istekleri; Captain Marlow ise homoseksüelliği ile nam salmışlardır. Marlow'un Captain Read'ı kendi yaşamının içine çekmek için uğraş verdiği; ancak tüm tuzaklarının boşa gittiği de vurgulanır. Türklerin vatanına, kadınlarına hatta erkeklerine tecavüz eden ve onların değerleri ile alay eden bu subayın yaşantısı arkadaşı tarafından bile tasvip edilmezken Türk kadınlarının ve erkeklerinin onu ve onun gibilerini evlerinde ağırlamalarını yazar, kirletilmiş bir İstanbul atmosferi içinde ağır eleştiriye tutar.

"Tam on senedir beni cinsi latif aleyhine kendi Gomore'lik meyillerinize çekmek istediniz. Hatta... Hatta bunun için sayısız tuzaklar kurdunuz. Fakat asla muvaffak olamadınız." (SG,47)

Yakup Kadri, yabancı subaylarla işbirliği yapan çevreyi yansıtmak için cinsel istekleri ile ön planda olan doyumsuz kadınlara ağırlık verir. Bu kadınlar İstanbul'u Sodom ve Gomore'ye dönüştürmekle suçlanır. Çünkü İstanbul; şanlı tarihi, mimarisi ve kendine has yapısıyla değil, kadınları tarafından düşmana altın tabak içinde sunulan kayıp ve kirletilmiş bir kent olarak varlığını sürdürmektedir. Özkırmımlı (1981: 15), "bütün bu kadınlar işgale uğramış bir ülkenin kadınlarıdır. Her biri ahlaksızlığın değişik yönlerini simgeleyen tipler yabancılaşmışlığın, bencilliğin, kokuşmuşluğun da örnekleridir" sözleriyle bu çevrenin kadınlarını anlatır. Özellikle Sami Bey ve ailesinin ilişkileri, işgal kuvvetlerini ağırlamak için harcadıkları çaba, onların nasıl bir yozlaşma ve ülkelerine karşı ihanetin içinde olduklarını gösterir. Duyun-i Umumiye

memurlarından Sami Bey'in kızı Leyla, babasının İngilizlerle iş ilişkileri nedeniyle yabancılarla içli dışlıdır. Leyla, Necdet ile nişanlı olmasına rağmen Captain Gerald Jackson ile flört etmektedir. Sami Bey, Leyla'nın Captain Read ile olan münasebetinden ve onun evlerine gelmesinden memnundur. Aile maddi çıkarları için kızlarının diğer işgalcilerle de samimi olmasında bir sakınca görmez. Leyla, bir Türk kızından çok bir İngiliz kızı rolündedir. Leyla'nın annesi ise kızlarını kıskanan hala genç olduğunu iddia eden, erkeklere göz süzmeye çalışan bir kadındır. Evli bir kadın olan Azize Hanım bu çürük düzeni temsil eden bir başka isimdir. Captain Marlow ile birlikte olmak için defalarca girişimlerde bulunur; ancak istediğini elde edemez. Marlow'u elde etmeyi başaramayan Azize Hanım, kocası Atıf'ı Captain Marlow'a kaptırınca içkiye sığınır.

Yakup Kadri'nin ahlaki yozlaşmışlığı temsil etmesi için seçtiği bir diğer kadın Madam Jimson'dur. Madam Jimson, Captain Read'in ilk gözdesidir ve evli bir kadın olduğu halde birçok erkekle eşini aldatmaktadır. Bütün hayatını cinsel hazlar üzerine kuran ve erkekleri kendisine bağlamak için kadınlığını her fırsatta kullanan Madam Jimson da yazarın gözünde Sodom ve Gomore'de helak olmayı hak edenlerdendir. Jimson kocası ölüm döşegindeyken yeni sevgilisini sosyeteye tanıtmak için İtalyan albay adına davet verir, kocasının ölümünden sonra ise zengin bir dul olur. Miss Funny Moore isimli gazeteci ile Nermin ise lezbiyen ilişkileri ile Sodom ve Gomore'ye dâhil olurlar.

Major Will, Orhan Bey'in yardımıyla yeni bir yalı alır. Yalının açılış töreni için İstanbul sosyetesini ve işgalcileri davet eder. Madam Jimson'un ev sahipliği yaptığı bu davette Major Will evin odalarını davetlilere gezdirirken yalıda eskiden ibadethane olarak kullanılan odayı yatak odası yaptığını ve bu odaya sadece erkeklerin girebileceğini söyler. Yazara göre Osmanlı mimarisi ile yapılmış bu mekânın Major Will'in eline geçmesiyle yalı, ırzına geçilmiş bir kadın görüntüsü vermektedir. Selamlık ve ibadet odalarının bu işgalcinin elinde

geçirdiği değişim, Necdet'e duygusal anlar yaşatır. Yalı, işgalcilerin yandaşları tarafından onlara bırakılmış vatanın bir sembolü gibidir. İbadethanenin eşcinsel ilişkilerin yaşandığı yatak odası olarak düzenlenmesi distopik ortamı daha da dayanılmaz hale getirir.

Sami Bey'in evinde gerçekleşecek bir başka davette distopyadaki olumsuz koşullar derinleştirilir. Captain Read'ı bir Dorian Gray olarak gören Leyla'nın aslında bir hayalin peşinde olduğunu ispatlamaya çalışılır. Leyla'nın kendisine Dorian Gray diye seslenmesine sinirlenen Captain Gray, bu ismin alçak, kendini beğenmiş ve hain bir roman kahramanın adı olduğunu ifade ederek bir daha bu isimle kendisine hitap edilmemesini ister. Captain Read'in bile bir hain olarak gördüğü bu kahraman, Leyla'nın peşine düştüğü bir hayaldir ve onun hainliğinin farkında bile değildir. Captain Read'i gücendirmemek için ona açıklama yapma gereği duyan Leyla, salondaki bütün kadınların kendisine hayranlıkla baktığını ve kendini beğenmişlik taslama hakkının toplum tarafından Captain J. Read'e verildiğini açıklar.

“Lakin ne siz, ne Dorian Gray kendinizi beğenmiş olmakla, yanlış fena yahut gülünç bir şey yapmış değilsiniz. Bu kanaati, bu güveni size veren umumi efkârdır; bu, adeta size muhitinizdeki insanlar tarafından zorla kabul ettirilmiş bir histir.” (SG, 17)

Captain Read'in evin portmantosunda gördüğü rengârenk postallardan sonra sarf ettiği “Vay bütün işgal kuvvetleri burada!” sözü Sami Bey'in çıkar elde etme arzusuyla evini bir işgalci yuvasına dönüştürdüğünü gösterir. Yakup Kadri'ye göre İstanbul'un çeşitli yerlerini ve zihniyetini temsil eden bu salonların gazabı hak eden bir Sodom ve Gomore'den farkı yoktur. “İstanbul'un bir kesiminde, büyük acılar, çok renkli eğlentilerin karnavalında adeta duyumsanmamaktadır” (İleri, 2015: 184). Kendi evini işgal güçlerine açanların vatanlarının işgal edilmesine tepki göstermeleri mümkün değildir.

Karaosmanoğlu, İstanbul’da yaşanan bu olumsuzluklara dikkat çektikten sonra romanın ana eksenlerinden birini daha oluşturacak olan Necdet ve Leyla ilişkisine yönünü çevirir. Necdet hakkında bilgi verilirken Avrupa’da eğitim görmüş, başarılı ve işgalci askerlere düşman olan bir aydın portresi çizilir. Necdet’in bir hamle yapması, düşman askerlerine bir tepki göstermesi beklense de bu durum hiçbir zaman gerçekleşmez. Necdet’in aydın ve vatansever kişiliğinden çok Leyla’nın nişanlısı olması üzerinde durulur. Zaaflarına yenik düşen, her ayrılıktan sonra kendisini Leyla’nın kapısında bulan pasif bir karakter olan Necdet, Leyla’nın içli dışlı olduğu bu çevreyle temaslarını ona yakın olmak için sürdürmeye devam eder. Nişanlısının Gerald Jackson Read ile münasebetini bildiği halde onlarla bazı davetlere katılır. Leyla’nın Gerald ile yakınlaşmalarına tepkisi bir süreliğine ortamdan uzaklaşmaktan ibarettir. Necdet, her tarafı saran yabancı subaylardan ve onlara yaranmak için türlü türlü davranışlar sergileyen kadınlardan tiksiniyor sadece İstanbul’un çeşitli mekânlarında gezinir. Ancak her yerde birbirine benzeyen manzaralarla karşılaşır. Yakup Kadri’nin düşüncesini temsil eden Necdet, Batı’da bulunduğu ve tahsilini burada tamamladığı için bu kültüre vakıftır. Ona göre Batı; ahlaki çöküşün, sefaletin ve sömürünün tek sebebidir. Ancak ahlaki yozlaşmaya sebep olan işgalci subayların bu cüreti bulmalarının en büyük nedeni, yabancı askerlere Leyla gibi önem veren kişilerin varlığıdır.

“Bütün neşe kaynaşının hep yanlardaki İngilizlerle kendi aralarında bir akışma, bir tanışma temenni maksadını güttüğüne şüphe yoktu. Çünkü kadınların gözleri kahkahalarla gülerken hep İngiliz zabıtlarındeydi!” (SG, 42)

3. DİSTOPYA’DAN KURTULUŞA DOĞRU İSTANBUL’DAKİ GELİŞMELER

Ülkesi işgal edilmiş milletler etkin bir güç haline gelip bağımsızlığı elde edemezse başka milletlerin boyunduruğu altına girmeye mahkûm olur. Miraslow Hroch, milli bilincin oluşup oluşmamasına göre ulusları büyük milletler ve küçük

milletler olarak ikiye ayırır. Hroch'a göre, başka bir milletin boyunduruğu altına girmiş, siyasi bir birime dönüşemeyen ya da bir zamanlar etkin bir siyasi güç haline gelmişse bile zamanla kaybolmuş veya dejenerasyona uğramış olan milletleri küçük milletler olarak kabul eder. (Hroch, 2011: 30). Yakup Kadri de dünyaya hükmeden Osmanlı devletinin siyasi bir güç olma özelliğini kaybetmesinin ardından asimile olmuş milletin büyük milletten küçük millete dönüşme sürecine ışık tutar. Yazar; kurtuluşu, emperyalizmi temsil edenlerin yurttan atılmasına ve tam bağımsızlığa bağlar. Ancak bu bağımsızlığın kazanılması ve ulusal bilincin oluşması aşamasında entelektüel kesimin aktif rol oynaması önemlidir. Karaosmanoğlu, İstanbul'daki çevrenin bütün çarpık ilişkilerini, bütün çirkinlikleri ile ortaya koyduktan sonra milli bilinci uyandıracak, Anadolu'da başlatılacak Milli Mücadele hareketine sahip çıkacak Cemil Kâmi'yi öne çıkarır. Böylece milli bilinç, Cemil Kami'nin Necdet'e söylediği sözlerle uyandırılmaya çalışılır.

Milli bilincin oluşumu üç önemli aşama halinde ortaya çıkmaktadır. İlk evre aydın kesimin milli uyanışı başlatmasıdır. Hroch, bu evreleri A, B ve C olarak adlandırır. A evresi, entelektüellerden oluşan dar bir çevrenin ilgi gösterdiği birinci evredir. Hroch, her milli uyanışın başlangıcında genellikle entelektüellerden oluşan bir grubun ezilen milletin tarihine ve durumuna ilgi gösterdiklerini belirtir. Söz konusu bu insanlar geniş çaplı herhangi bir toplumsal etkiye sahip değillerdir; hatta bir yararı olacağına inanmadıklarından, yurtsever nitelikli herhangi bir faaliyete başlama cesaretini gösteremezler. (Hroch, 2011: 50). Bu evreyi Necdet'in durumuyla ifade etmek mümkündür. Necdet ve Cemil Kami, A evresindeki entelektüel kesimi temsil etmektedir. İstanbul'daki durumun vahimliğinin farkında olan ve milli bilincin oluşması için Anadolu'daki diriliş hareketine destek olmanın gerekliliğine inanan iki arkadaş yazarın ideal kişileridir. Galatasaray Lisesinden arkadaş olan Necdet ve Cemil Kami Almanya'da da beraber eğitim görmüşlerdir. Cemil Kami için artık tek kurtuluş

yolu arkadaşlarıyla toplanarak Anadolu'ya geçmek ve orada Milli Mücadeleyi desteklemektir. Yazar, Cemil Kami gibi kişileri anlatırken onları bozulmamış bir cevher olarak takdim eder. Yakup Kadri, Cemil Kami'nin işgalcilere yaranmak için her şeyden vazgeçen insanların içinde temiz kalışını sık sık dile getirir.

“Bu Cemil Kami'nin şimdi tek düşüncesi, biricik emeli bazı ocaklı arkadaşlarıyla beraber Anadolu'ya geçip orada yeni başlayan milli harekete bir an önce katılmaktan ibaretti...” (SG, 76)

Cemil Kami, yarına ve ideal düzenin bir gün mutlaka kurulacağına olan inancını, “Ne yaparsın, bir devirdir bu; geçecek. Mutlaka günün birinde geçecek.” sözleriyle ifade etmeye çalışır. Yaşanılanların bazı çevreler tarafından kabullenilmesi ve her ortamda bir başka kötü manzara ile karşılaşılması İstanbul'u daha çekilmez kılar. İstanbul eğlencelerinde, Anadolu'da başlayan mücadelenin önemi bile hissedilmemektedir. Yazarın ideal bir birey olarak tasvir ettiği Necdet bile düşünce olarak Anadolu'daki harekete sempati beslemesine rağmen emperyalistlere karşı koyacak herhangi bir eylemde bulunmaz. Birkaç defa Anadolu'ya geçmeyi düşünür ancak doğrudan hiçbir girişimi görülmez. Vatansever nitelikli bir eylemin içerisinde bulunmayarak A evresinde kalmaya devam eder. Sadece Leyla ile olan münasebetleri nedeniyle işgal kuvvetlerine karşı kin ve nefret duygusuyla birkaç defa Jakson Read ile karşı karşıya gelir. Lanetlenmiş bu çevreden uzaklaşmaktansa son ana kadar Leyla'yı görme umuduyla tiksindiği çevreyle ve oradaki insanlarla ilişkisini sürdürmeye devam eder. Anadolu'ya geçen arkadaşı Cemil Kami ile birlikte hareket etmesi beklense de o asla bu cesareti gösteremez. Anadolu'daki diriliş hareketinin başarıya ulaşacağı ve İstanbul'daki yaşama son vereceğinin farkında olan Necdet, sadece sosyete çevresinde görmeyi arzuladığı çöküşün hayaliyle mutlu olur. Düşman askerlerinin “âdil yangının kurtarıcı alevleri içinde” yanmasını böylece

Majör Will gibilerinin “yaldızlı derisinin bir siyah pıhtı haline çevrilmesini” (SG, 260) dileyerek adalet gününün gelmesini bekler.

Ulusal bilincin ortaya çıkması ve yayılması sürecinde A evresinden B evresine geçişi Cemil Kami'nin ve Anadolu'daki halkın üstlendiğini söylemek mümkündür. B evresi ulusal bilincin geniş kitlelere yayılmasını sağlamaya yönelik faaliyetlerin başladığı dönemdir. Bu evrede, milliyetçi hareket ve örgütler ulusal bilincin geniş kitlelere ulaşması için yoğun faaliyette bulunurlar. İmparatorluk çatısı altında yaşayan toplulukların ayrışması, Anadolu'daki halkın liderler öncülüğünde örgütlenmesini sağlar. İngilizler, Fransızlar ve diğer işgal güçlerine karşı mücadele veren Cemil Kami ve Anadolu halkı, milliyetçiliğin ve ulusal kimliğin inşası için faaliyetlere başlarlar. Mekân İstanbul'dan Anadolu'ya doğru kayar. “B aşaması “vatanseverlik ajitasyonu” dönemini içerir. Bu nedenle romanı her iki aşamanın uluslaşma sorunlarıyla yüklü olarak değerlendirmek mümkündür” (Albayrak, 2010: 70). Cemil Kami bu dönemi Anadolu'daki savaş saflarında aktif bir evre olarak geçirirken Necdet pasif bir vatansever olarak İstanbul'daki yaşama tanıklık etmeye devam eder. İstanbul'un kurtuluşu ve Anadolu'ya geçme hayaliyle başka mekanlarda mutluluğu arama özlemine kapılarak ütopyik evreye hizmet eder.

“Yazık yüreğimdeki yangını bu bataklıkta mı söndüreceğim? Kim bilir belki, bu bataklığın serinliği etin iltihaplarına karşı bire birdir?” (SG, 37)

Necdet bir yandan iradesine sahip çıkamamanın ve her defasında Leyla'ya yenik düşmenin bir yandan da Anadolu'ya geçmek için defalarca niyetlense de bunu yapamamanın ezikliği içindedir. Onun için bardağı taşıran son olaylar ise bu süreçte art arda gelir. Bir davette Leyla ile Gerald'ı karanlıkta birlikte öpüşürken yakalar. Captain Gerald Read ile kavgaya tutuşmasının ardından bir sabah erkenden yatağından apar topar alınarak gözaltına alınır. Madam Jimson kocasının ölümünden sonra zenginliği ile dikkatleri üstüne çeker. Rakibi olarak

gördüğü Leyla ile uğraşmaya karar verir. Leyla'nın, sosyeteden uzaklaştırılması için elinden geleni yapar. İşleri bozulan Sami Bey ve Leyla artık sosyete kesimi tarafından dışlanırlar. Bu kesimin kendilerini dışlayıp dışlamadıklarını anlayabilmek için Leyla, müzik dinletisinin olacağı bir gece düzenler. Madam Jimson'un aynı gece yemekli bir davet düzenler ve Leyla'nın partisine davetlilerin katılmasına engel olur. Bunun üzerine Leyla sinir krizleri geçirir, tedavi görür; ancak kendine gelemez. Sonunda doktorun tavsiyesi ile Leyla'nın yurtdışına gönderilmesi kararlaştırılır. Leyla'yı İtalya'ya gönderebilmek için para bulamayan Sami Bey, Necdet'in yaptığı fedakârlık ile Leyla'yı İtalya'ya gönderir; ancak Leyla hiçbir zaman Necdet'in yaptığı bu fedakârlığı bilmez.

Ulusal bilincin kitlelere yayıldığı üçüncü aşamada bu bilinç, grubun bütün üyelerinin olmasa bile çok büyük bir kısma yayılır. Ulusal hareket, ülkenin tümüne yayılarak bir örgütlenme başlar. Bu aşamada geniş kitlelerin hareketlerine ulusal bilinç yön verir (Hroch, 2011: 50). *Sodom ve Gomora*'de yaşanan son olaylar ve Leyla'nın İtalya'ya gitmesiyle Necdet'te ulusal bilinç tamamen yerleşir. Ayrıca Anadolu'da ulusal bilincin kitleler tarafından benimsenmesiyle halkın büyük bir çoğunluğu bağımsızlık savaşına destek vermeye başlar. Böylece son evrenin gereği olarak ülkenin tümüne yayılan bir ulusal hareket örgütlenmeye başlar.

“Şer kuvvetlerinin altında ne vakte kadar bütün iyi, güzel ve asil şeyler ezilip durmakta devam edecekti? Bu dünyanın bir sahibi yok muydu; bir sahibi mi?” (SG, 259)

Kurtuluş için ülkenin bir sahibinin çıkmasını beklerken ummadığı bir anda Anadolu'daki hareketin başarıya koştuğunu duyar. Böylece Anadolu bir distopyaya dönüşen İstanbul'un karşısında kutsal bir mekân olarak yücelir.

"İşte, Necdet de Anadolu'dan böylece ümidini kesemiyordu. Hele Sakarya zaferinden sonra onda bu ümit büsbütün kuvvet bulmuştu. Mutlaka bu yaz sonuna kadar her şey olacak deniyordu." (SG, 260)

Yaşadığı toplumun bilinçlenmesinin imkânsız olduğunu bilen Necdet, bu sosyete kitlesinin yaşanan andan aldıkları zevkin sarhoşluğu ile gelecekteki mutlu ülkenin ya da yaşamın potansiyelinin farkında olmayacaklarını çok iyi bilmektedir. Ancak "her şey olacak" sözünün yarattığı hayalin verdiği mutluluk onu ayrı bir dünyaya sevk etmektedir. "O adaletli günün heybetli sevinci"yle yaşayacağı günde düşman askerleri ile birlikte Sodom ve Gomore'nin bir cehennem ateşiyle yanıp kül olmasını bütün yüreğiyle diler. Çünkü tüm ahlaksızlıklara ev sahipliği yapan bu şehir ancak ateşle temizlenebilecek kadar günahkârdır. Necdet hayalindeki yeni ülkenin ahlaksızlıklardan tamamen temizlenmiş bir coğrafya üzerine inşa edilmesinden yanadır. Bu nedenle çağdaş bir Sodom ve asi bir Gomore olan İstanbul'un Anadolu'dan başlayarak ilerleyen ateşle kül olmasını diler.

"O vakit İstanbul, bu koca şehir, bu çağdaş Sodom, bu asi Gomore çatırdayarak her tarafından tutuşup yanmağa başlayacaktı. (SG, 260)

Necdet, İstanbul'un ahlaki bozulmuşluğuna karşın Anadolu'daki insanları kutsamakta onları ideal bir zeminde değerlendirmektedir. İstanbul'un öte kıyısı ile Anadolu'daki sıradan insanların yaşamına özenir. Erdemli insanlar olarak değerlendirdiği bu kitlenin mevcudiyetinin toplumun kurtuluşuna vesile olacağını yazar Necdet vasıtasıyla hissettirir: "Bozulmaya yüz tutmuş böyle bir toplum gerçek toplum değildir yazarın gözünde; çünkü ona göre bir toplumu ayakta tutan en önemli unsur erdemli insanların mevcudiyetidir. Bunun aksi durumda ise o toplum yok olmaktan kurtulamayacaktır" (Uyguner, 1993: 37). Necdet idealize ettiği bu toplumun arasına karışmak, onlar gibi yaşamak, erdemli bir hayata başlamak umuduyla içinde bulunduğu topluma ait herkesi

geride bırakarak Anadolu'ya kaçma arzusu ile dolar. Orada, İstanbul'daki lüks yalılar gibi evler yoktur. Madam Jimson'lara, Leylâ'lara, Major Will'lere, Azize Hanım'lara, Nermin'lere, Fanny Moore'lara, Orhan Bey'lere, Captain Marlow'lara yer yoktur. "Babaları savaşa gitmiş yavruların beşiğini sallayan temiz ve sabırlı kadınlar" ile "vücutlarını Allah tarafından kendilerine teslim edilmiş kutsal bir emanet gibi saklayan genç kızlar" vardır. Nur yüzlü nineler ve Anadolu'yu bütün dünyanın hazinelerinden daha değerli sayan fakir ama mesut vatandaşlar vardır.

"Tıpkı günahlarının kefaretilerini malıyla, canıyla ödemeye giden ilkçağ tövbelileri gibi yalınayak, başıkabak, arkasında bir kısa gömlekle, dizlerini taştan taş vurarak, dirseklerine dayanıp yerlerde sürünerek, onlara, onlara gitmek istedi." (SG, 192-193)

Cemil Kami ile son görüşmelerinde başarıya iyice yaklaştıklarını, yakında İstanbul'un işgalden temizleyeceğini öğrenen Necdet, İstanbul'da artık nefes alamadığını kendisini de Anadolu'ya götürmesini ister. Ancak Cemil Kami, artık buna gerek kalmadığını, gerektiği zaman kendisinden destek almadığını, yakında zaten İstanbul'a geleceklerini anlatır. Anadolu'daki Milli Mücadele taraftarlarının Afyon, İzmir, Turgutlu gibi yerlerden düşmanı yenilgiye uğratması, İstanbul'daki halkı sevince boğar. Bu sevinç gösterileri, İstanbul'un birçok yerinde şenliklere sahne olur. İtalya'dan dönen Leyla ve ailesi zafer karşısında şaşkınlık yaşarlar. İşgal güçlerinin artık dışarıya çıkmaya cesaret edemedikleri, bir an önce ülkelerine dönme çareleri aradıkları bugünlerde onların bütün yandaşları gibi Leyla ve Sami Bey de İngilizlerin buna bir çare bulmalarını umutla beklerler. Necdet'in umut ettiği huzur, artık onun çok yakındadır. Necdet'i tekrar ele geçirerek bu korkulu ortamdaki kurtulmayı uman Leyla'nın girişimleri boşa çıkar. Necdet, Leyla'nın eşyaları ile dolu olan odayı değiştirmiş, kitaplarla doldurmuştur. Böylece milli bir şuura erişen Necdet için Ankara'dan yükselen

zaferin havasını solumaktan başka bir aşk kalmamıştır. Leyla'ya duyduğu aşkı kalbinden atan Necdet tamamen vatana âşık olur.

4. SONUÇ

Osmanlı devletinin çöküşü ile birlikte işgal kuvvetleri İstanbul'u ele geçirerek kendi ülkeleri gibi rahat bir şekilde gezmişlerdir. Onlara bu ortamı hazırlayanlar ise İstanbul'un zengin aileleridir. Yazar, İstanbul'u karmaşa içinde tasvir ettikten sonra İstanbul'a alternatif coğrafi mekân olarak Anadolu'yu yüceltir. Tüm kaos ortamını kaldıracak olan, yenilmişlikleri geride bırakarak bir milletin küllerinden yeniden doğuşuna şahitlik edecek olan Anadolu, kirlenmiş, yozlaşmış İstanbul'un karşısına tüm ideallığı ve temizliği ile dikilir. İstanbul'daki bütün çirkinlikler, kötülükler Milli Mücadele'nin kazanılmasıyla birlikte yok olur.

KAYNAKÇA

Aktaş, Ş. (1987). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Albayrak, S. (2010). *Ulus Devlet İnşası ve Milli Kimlik Oluşumunun Yakup Kadri Karaosmanoğlu Romanlarındaki Yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bezel, N. (1984). *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu (Ters Ütopyalar)*. İstanbul: Say Yayınları.

Düzgün, V. (2011). *Aldous Huxley'in Ütopya Dünyası: Cesur Yenidünya ve Ada*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fitting, P (2009). "A Short History of Utopian Studies". *Science Fiction Studies*, 36 (1), 121-131.

Hroch, M. (2011). *Avrupa'da Milli Uyanış: Toplumsal Koşulların ve Toplulukların Karşılaştırmalı Analizi* .(Çev. A. Özdemir). İstanbul: İletişim Yayınları.

İleri, S. (2015). *Edebiyatımızda Sevdığım Romanlar Kılavuzu*. İstanbul: Everest Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y.K. (2015). *Sodom ve Gomore*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kurtyılmaz, D. (2014). *Ütopyalar ve Karşı-Ütopyalar Bağlamında Modern Felsefi Düşünce ve Eleştirisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkırımlı, U. (1981). *Sodom ve Gomore Üzerine*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Uyguner, M. (1993). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu Yaşamı-Sanatı-Yapıtlarından Seçmeler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Yücel, H. A. (1989). *Edebiyat Tarihimizden*. İstanbul: İletişim Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Dystopia is regarded as the shadow of utopia in that it criticizes the negative conditions of the period and paints a dark picture. But dystopia, rather than being the shadow of utopia, aims to show the evil behind what utopia shows as good. In addition, dystopia deals with the shortcomings of an ideal order and the negative social structure or conditions that may arise in the future if no action is taken. In this sense, when the works of Yakup Kadri Karaosmanoğlu are examined, it is possible to see the chaos that started with the collapse of the Ottoman Empire in the last times and the many stages of social change that started with the Republic. After the Balkan Wars I The author describes what enemy soldiers did in Anatolia during World War II and national struggle, and portrays Istanbul as a dystopian place. Istanbul, the grandeur of a period, is transformed into a city where the enemy roams, where all kinds of attacks on national values are made. In this study, the novel Sodom and Gomore will focus on the occupation of Istanbul and its return to dystopia through the lives of wealthy Istanbul families who collaborated with British, French and other foreign soldiers. The national struggle in Anatolia and the transformation of the liberation of Istanbul into a National Awakening will be evaluated.

Method

The novel is evaluated from a thematic point of view and the periodical conditions are addressed. Through character analysis, fiction has been tried to be resolved. The dark games surrounding the heroes Necdet, Leyla and the occupation forces are discussed in a dystopian environment. The formation of national consciousness through the Cemil Kami front and the success of the war of independence are evaluated.

Findings (Results)

The weight of the conditions of the period caused some social and psychological questions. This has led to some deterioration in the structure of society. Istanbul has become a place of distorted relations because the corrupt social structure causes people to develop relations of interest. Karaosmanoğlu, who fictionalized the plot of events through moral corruption, named Sodom and Gomore as the Prophet of occupied Istanbul. He preferred it because of its resemblance to Sodom and Gomore, two cities that were destroyed due to their depravity during the reign of Abraham. Each chapter was preceded by verses from the Torah and the content of the chapter was tried to establish the similarity between the two cities and the events in Istanbul. In particular,

Beyoğlu is portrayed as a "home of the ugly creature", a neighborhood whose plans were drawn by pig butchers and whose foundation was founded by Wine Merchants. Istanbul is portrayed as a dystopia, where conditions are too bad to live by criticizing the section that cooperates with the occupation forces Istanbul has lost its former glory and has become a monument to taste and degeneration. Prostitution, homosexual and lesbian relationships have become a normal life in this city where everything has gone bad. By normalizing extramarital affairs, relationships that serve the sexual gratification of individuals who are foreign to their own values have come to prominence. "In the armistice years, the inner face of the people who approached the occupation forces with various concerns, especially with interest, and who established relations with them, the circles in which they lived are presented into consideration" (Aktaş, 1987: 74). Women and men have come to the fore with their sexual dissatisfaction. Women compete against each other to flirt with foreign officers. Men who seek to get rich on the short road thanks to the British also live a gay life with officers. Karaosmanoğlu, after drawing attention to these negativity in Istanbul, turns his direction to the relationship between Necdet and Leyla, which will form one of the main axes of the novel. While giving information about Necdet, a portrait of an intellectual trained in Europe, successful and hostile to the invading soldiers is painted. After all the negativity, Necdet is expected to make a move and react to the enemy soldiers, but this situation never happens. Necdet's intellectual and patriotic personality is more focused on Leyla's fiancé. Necdet, a passive character who succumbs to his weakness and finds himself at Leyla's door after each separation, continues to maintain his contacts with this environment that Leyla is familiar with in order to be close to him. Although she knows about her fiancé's affair with Gerald Jackson Read, she attends some of the invitations with them. Leyla's reaction to getting close to Gerald is to go away for a while. Necdet is disgusted with the foreign officers who surround him and the women who behave in various ways to be useful to them, and wanders only in various places of Istanbul. But everywhere it comes across landscapes that look alike Necdet, who represents the thought of Yakup Kadri, is also aware of this culture, as he was present in the west and completed his education here. To him, the West is the only cause of moral collapse, misery and exploitation. But the only reason these British, French, Italian and other foreign national officers who have caused moral corruption have found the audacity is because women like Leyla have made concessions to foreign soldiers effective.

Conclusion and Discussion

Karaosmanoğlu, made a situation analysis based on the conditions of his own period. Thus, it offers clues from its own life while making assessments of the psychological and sociological situations of the characters. Although the hero of

the novel longs to participate in the national struggle with feelings similar to those experienced by Necdet, he stays in İstanbul and supports the struggle with his writings. For this reason, he often writes about the disasters caused by the occupation forces.